

PREDATRIBUCIJA U GLAGOLSKIM FRAZEMIMA U HRVATSKOME JEZIKU

IZVORNI ZNANSTVENI RAD

UDK 811.163.42'373.7

811.163.42'367.4

[HTTPS://WWW.DOI.ORG/10.17234/9789533790121.15](https://www.doi.org/10.17234/9789533790121.15)

Ovaj rad bavi se uvrštavanjem pridjeva uz imeničke sastavnice glagolskih frazema u slučajevima kad to nije gramatički obavezno, na primjer *doći pod veliki upitnik, prijeći politički Rubikon*. Cilj je pokazati da se funkcija predatributa u frazemima razlikuje s obzirom na to je li riječ o opisnom ili odnosnom pridjevu. Proveli smo istraživanje 100 glagolskih frazema u hrvatskome mrežnome korpusu hrWaC-u. Rezultati pokazuju da opisni pridjevi služe za intenziviranje frazeološkog značenja, a odnosni pridjevi ograničavaju referenciju imeničke sastavnice. Također se pokazuje da odnosni pridjevi imaju širu upotrebu nego opisni pridjevi. Odnosni se pridjevi pojavljuju u frazemima koji već imaju pridjevsku sastavnicu (*iznositi stranačko prljavo rublje*) te u otvorenim dijelovima frazema u koje se obično uvrštava posvojna zamjenica, posvojni pridjev i(li) imenica (*tjerati vodu na hrvatski mlin*). Odnosni pridjevi češće se umeću u frazeme nego opisni pridjevi zato što specificiraju ciljnu domenu, a to proizlazi iz činjenice da je njihova temeljna funkcija kategorizacija.

Ključne riječi: predatributi; pridjevi; glagolski frazemi; korpus; hrvatski jezik

1. UVOD

U nekim glagolskim frazemima u hrvatskome jeziku uz imenice dolaze pridjevni atributi i oni su stalne frazeološke sastavnice, npr. *navući na tanak led koga, uploviti u bračne vode*. Kao i u nemetaforičkim konstrukcijama, predatributi u sastavu frazema izražavaju različite vrste kvalifikacije. Tako opisni pridjevi pobliže određuju neko svojstvo imeničkog referenta (npr. *pasti na niske grane*), a odnosni pridjevi stavljaju dva entiteta u neki odnos (npr. *imati slonovsko pamćenje, zakopati ratnu sjekiru*).

Frazeološka istraživanja u različitim europskim jezicima pokazuju da se pridjevi uvrštavaju ispred imeničke sastavnice i kad to nije gramatički obavezno (npr. Moon 1998, Langlotz 2006, Dobrovol'skij 2007, Omazić 2015), poput *попасть в жестокую переделку* 'upasti u tešku gabulu' u ruskome i *touch a national nerve* 'dirnuti u nacionalni živac' u engleskome. Neki frazemi imaju otvoreni dio u koji se obavezno uvrštava atribut, na primjer u hrvatskome *biti u čijim kandžama, pasti na čija pleća, živjeti pod čijom čizmom*. S druge strane, u primj-

rima poput *понасть в жестокую переделку* ‘upasti u tešku gabulu’ pridjev nije obvezatan atribut.¹ Prema podacima iz mrežnoga korpusa hrWaC-a, umetanje atributa ispred imenica u sastavu glagolskih frazema česta je pojava i u hrvatskome. Ovo su dva primjera:

(1) Sportsko je kladenje odavno *uzelo velikog maha* u Hrvatskoj i svijetu.

(2) Nisam ni znao da im je ostalo još toliko čistačica, portira i ostalog najplaćenijeg osoblja, koje guši napredak i *čini financijski kamen oko vrata* državi.

U primjeru (1) u frazem je kao atribut uvršten opisni pridjev, a u primjeru (2) odnosni pridjev. Značenja oblika *uzeti velikog maha* i *činiti financijski kamen oko vrata* mogu se interpretirati kao ‘jako se raširiti’ odnosno ‘biti financijski teret’.²

Većina dosadašnjih istraživanja predatribucije u frazemima usredotočena je na pitanje modificira li pridjev samo imenicu ili cijeli izraz te kako ta promjena utječe na frazeološko značenje. S druge strane, ne postoje studije o tome koji je odnos između vrste pridjevnog atributa i njegove funkcije u frazemima, a nije obrađeno ni pitanje postoje li neke razlike između upotrebe opisnih i odnosnih pridjeva.

Cilj je ovoga rada pokazati da predatribut koji se uvrštava uz imeničku sastavnicu u frazemu ima različitu funkciju s obzirom na to je li riječ o opisnom ili odnosnom pridjevu. Naziv *odnosni pridjev* upotrebljavamo u užem smislu i pod njime smatramo pridjeve na *-ski* i *-ni* (npr. *financijski*, *politički*, *državni*). Također ćemo pokazati da odnosni pridjevi imaju širu upotrebu u frazemima jer je njihova osnovna funkcija kategorizacija. Istraživanje smo proveli na glagolskim frazemima u hrvatskome jeziku pomoću računalnog korpusa hrWaC-a.

Rad započinjemo kratkim teorijskim pregledom atribucije. Govorit ćemo o podjelama pridjevnih atributa po značenju te o dosadašnjim spoznajama o predatribuciji u frazemima. Zatim opisujemo istraživanje u hrWaC-u, iznosimo rezultate i u raspravi pokazujemo razlike u funkciji i upotrebi opisnih i odnosnih pridjeva kao atributa u glagolskim frazemima. Na kraju se nalazi zaključak.

2. PRIDJEVNA ATRIBUCIJA

2.1. Značenja pridjevnih atributa

Temeljna je funkcija atributa kvalifikacija imenice uz koju stoji. Ovisno o tipu kvalifikacije, službu atributa mogu imati različite vrste riječi. Prototipni je atribut pridjev i on поближе određuje neku razmjerno stalnu značajku imeničkog referenta (više o funkciji kvalifikacije pridjevom v. Radden, Dirven 2007: 141–153).

1 Te primjere ujedno valja razlikovati od slučajeva gdje je pridjev stalna sastavnica frazema, ali se može izostaviti, npr. u engleskome *like a (hot) knife through butter* (dosl. kao (vrući) nož kroz maslac) ‘vrlo lako’, u hrvatskome *s (punim) pravom* ‘opravdano, s razlogom’.

2 Opisi značenja frazema u ovome radu preuzeti su iz *Hrvatskog frazeološkog rječnika* (Menac i sur. 2014).

Kad je riječ o značenjskim tipovima pridjevnih atributa, gramatike imaju različite podjele s obzirom na teorijski okvir i jezikoslovnu tradiciju. Tako, na primjer, novije gramatike hrvatskoga jezika (Silić, Pranjković 2005; Belaj, Tanacković Faletar 2014) napuštaju tradicionalnu podjelu na opisne i odnosne pridjeve prema kojoj u potonju skupinu spadaju ne samo pridjevi poput *gradski*, *američki* i *autobusni*, već i gradivni i posvojni pridjevi. U tim se gramatikama kategorija odnosnog pridjeva shvaća u užem smislu te ona uključuje jedinice kojima se iskazuje odnos (Silić, Pranjković 2005: 310). Preciznije rečeno, odnosni pridjev služi za identifikaciju imeničkog referenta (Belaj, Tanacković Faletar 2014: 123–126).³

Gramatike engleskoga jezika koje su utemeljene na podacima iz velikih računalnih korpusa (npr. Biber i sur. 1999) pridjeve dijele u dvije značenjske skupine. U jednoj su opisni pridjevi (engl. *descriptors*) koji označavaju imenicu po nekom svojstvu, a u drugoj odnosni pridjevi (engl. *classifiers*). Jedinice u potonjoj skupini ograničavaju referenciju imenice tako što je stavljaju u određenu kategoriju (Biber i sur. 1999: 508–509), a među njima su pridjevi poput *external* ‘vanjski’, *Irish* ‘irski’ i *social* ‘društveni’.

U svojoj kognitivnoj gramatici engleskoga jezika Radden i Dirven (2007: 150–154) pokazuju da atribut označava neko karakteristično svojstvo imeničkog referenta. Autori pridjevne attribute dijele u četiri skupine, od kojih su dvije bliske kategorijama opisnih i odnosnih pridjeva u hrvatskim gramatikama. Opisnim su pridjevima u ovoj gramatici najsličniji skalarni pridjevi (engl. *scalar adjectives*). U tu se skupinu ubrajaju jedinice poput *visok* i *intelligentan* koje imenički referent smještaju na ljestvici danoga svojstva (Radden, Dirven 2007: 151; Langacker 2008: 186). Svojevrni pandan odnosnim pridjevima jesu denominalni pridjevi (engl. *denominal adjectives*) poput *predsjednički*, *glazbeni*, *plastičan*. Jedinice u toj skupini označavaju sudionike događaja (v. također Stanojević i sur. 2011) pa tako, primjerice, u konstrukciji *predsjednički izbori* predsjednik ima semantičku ulogu teme. Kako se taj tip pridjeva tvori od imenica, oni su po naravi bliski stvarima (Athanasiadou 2006) – konceptualno autonomnim entitetima koje u jeziku označavaju imenice.⁴ Njihova je temeljna funkcija kategorizacija te oni uključuju samo dio entiteta unutar kategorije kojoj pripada imenički referent, kao u konstrukcijama *pravni savjet*, *financijski savjet* i *liječnički savjet* (Radden, Dirven 2007: 152).

Pridjevni atributi javljaju se i u sastavu figurativnih konstrukcija, na primjer u glagolskim frazemima, te imaju istu funkciju, a to je kvalifikacija. U nekim je slučajevima predatribut stalna frazeološka sastavnica. U sastavu frazema najčešći je tip predatributa pridjev, npr. u engleskome *roll out the red carpet* (dosl. rasprostrijeti crveni tepih ‘dočekati sa svim počastima’), u hrvatskome *pasti na plodno tlo*, *presjeći gordijski čvor*. Kao atributi rjeđe se javljaju glagolski pridjevi (rus. *принять кого-либо с распростертыми объятиями* ‘dočekati raširenih ruku koga’) i redni brojevi (hrv. *pasti u drugi plan*). S druge strane, kako pokazuju frazeološka istraživanja u engleskome i ruskome, uz imeničke sastavnice često

3 Marković (2010: 85–95) navodi 13 značenjskih tipova pridjeva, među kojima je POSVOJNOST I ODNOS, a tu se ubrajaju pridjevi poput *politički*, *hrvatski*, *financijski*.

4 Langacker u svojoj kognitivnoj gramatici radi podjelu konceptualnih kategorija na stvari i relacije (engl. *things and relations*; Langacker 1987: 214) koje odgovaraju jezičnim kategorijama imenice i glagola.

se umeću pridjevi i kad to nije gramatički obavezno, na primjer *kill two very big birds with one stone* ('ubiti dvije jako velike muhe jednim udarcem'), *заварить кавказскую кашу* ('zakuhati kavkasku kašu'). O dosadašnjim teorijskim spoznajama o toj pojavnosti govorit ćemo u sljedećem odjeljku.

2.2. Predatribucija pridjevom u frazemima

U svome istraživanju predatribucije u engleskim frazemima, Langlotz (2006: 207–213, 266–271) pokazuje da umetnuti pridjevi imaju dvije funkcije. U prvom slučaju pridjev bliže određuje svojstvo konkretnog referenta imeničke sastavnice. To ilustrira sljedeći primjer:⁵

(3) The Christmas-story writer has to *walk a narrow tightrope* between sentiment and skepticism.

'Onaj koji piše božićne priče mora pažljivo balansirati (dosl. mora hodati po uskoj žici) između osjećajnosti i skepse.'

U frazemu *walk a tightrope* (dosl. hodati po žici) 'balansirati između dvaju uvjerenja' ispred imenice je umetnut pridjev *narrow* 'uzak'. Na taj način govornik manipulira predodžbom na kojoj se temelji doslovno značenje frazema, a pridjev ujedno služi za intenzifikaciju frazeološkog značenja pa se konstrukcija *walk a narrow tightrope* može interpretirati kao 'pažljivo balansirati između dviju mogućnosti'.

U drugom slučaju predatribut specificira potkategoriju kojoj pripada metaforički referent imenice, kao u sljedećem primjeru:

(4) Many among us are earning less now with very little cash in the bank to allow us to *weather the financial storm*.

'Mnogi od nas sada zarađuju manje i imaju jako malo gotovine u banci koja bi nam omogućila da prebrodimo financijsku krizu (dosl. financijsku oluju).'

Langlotz (2006: 210) tu funkciju predatributa u frazemu naziva označavanjem teme (engl. *topic indication*) te objašnjava da pridjev ukazuje na to kako treba interpretirati frazeološko značenje u danom kontekstu. Tako se u primjeru (4) sintagma *the financial storm* odnosi na specifičnu vrstu krize. Budući da u takvim slučajevima atribut ograničava referenciju imeničke sastavnice, za označavanje teme najčešće se koriste odnosni pridjevi poput *financial* ('financijski').

Kad je riječ o istraživanju ove pojavnosti u slavenskim jezicima, frazeološke studije u hrvatskome ne bave se posebno atribucijom unatoč tome što se u radovima *zagrebačke frazeološke škole* istražuju različiti strukturni elementi frazema, među kojima su i sintaktički aspekti pridjevskih frazema (v. npr. Fink-Arsovski 2002, Fink 2008). U svojoj studiji pridjevne atribucije u ruskome jeziku Dobrovol'skij (2007) je došao do zanimljivog podatka. Njegovo istraživanje pokazuje da se pridjev može pojaviti u otvorenom dijelu frazema

5 Engleski primjeri dobiveni su pretraživanjem mrežnog korpusa enTenTen13.

u koji tipično dolazi imenica u genitivu. Jedan je takav primjer izraz *разыгрывать карту* чего-либо (dosl. igrati na kartu čega) ‘nastojati ostvariti što uz pomoć čega’. On se javlja i u obliku *разыгрывать* какую-либо карту (dosl. igrati na neku kartu) s odnosnim pridjevom kao atributom, na primjer *разыгрывать реформаторскую карту* ‘igrati na reformatorsku kartu’. Dobrovol’skij dalje ne analizira ovu pojavnost, već samo tvrdi da upotreba pridjeva umjesto genitiva odstupa od norme (Dobrovol’skij 2007: 33). Međutim, podaci iz računalnog korpusa ruTenTen17 pokazuju da se frazem *разыгрывать карту* s odnosnim pridjevom javlja u 585 primjera (npr. *разыгрывать национальную / религиозную / этническую / патристическую карту* ‘igrati na nacionalnu / vjersku / etničku / domoljubnu kartu’), što znači da njegovo uvrštavanje u otvoreni dio frazema u koji obično dolazi genitiv možemo smatrati konvencionalnom upotrebom.

Dosadašnje (malobrojne) studije predatribucije u frazemima većinom su usredotočene na to odnosi li se pridjev samo na imenicu ili na cijeli izraz te kako umetanje predatributa utječe na frazeološko značenje. S druge strane, studije se ne bave suodnosom vrste pridjeva i njegove funkcije u frazemu niti mogućim razlikama u upotrebi različitih tipova pridjevnih atributa. Stoga ćemo se u ovome radu usredotočiti upravo na ta dva pitanja, a istražiti ćemo pridjevnu atribuciju u hrvatskome jeziku.

3. ISTRAŽIVANJE

Istraživanje smo proveli u hrvatskome mrežnome korpusu hrWaC-u (1,2 milijarde riječi) pomoću softverskog alata Sketch Engine. Građu smo prikupili u dva koraka. Iz korpusa smo izvadili prvih 300 najfrekventnijih glagola. Zatim smo za svaki glagol pretražili imenice koje su njegovi karakteristični kolokati, a s tim se glagolom pojavljuju u konstrukcijama koje imaju figurativno značenje. Na primjer, među tipičnim imeničkim kolokatima glagola *prodavati* jesu *magla*, *mudo* i *fora*, a one se s tim glagolom pojavljuju u frazemima *prodavati maglu*, *prodavati muda pod bubrege* i *prodavati fore*. Tako smo dobili 100 glagolskih frazema, a taj se broj odnosi na različnice (engl. *types*). Dobivene frazeme pretražili smo u hrWaC-u kako bismo utvrdili funkciju pridjevnih atributa koji se uvrštavaju uz imeničke sastavnice te postoje li neke razlike u upotrebi različitih vrsta pridjeva.

4. REZULTATI

Od 100 glagolskih frazema uključenih u istraživanje, njih 23 već sadrži atribut. Od ta 23 frazema, u njih 11 konvencionalna je frazeološka sastavnica pridjev, npr. *iznositi prljavo rublje*, *okrenuti novu stranicu*. U 3 frazema kao zaatribut dolazi imenica u genitivu – *biti u središtu pozornosti*, *pribiti na stup srama* i *otići u ropotarnicu povijesti*. Najzad, 9 frazema ima otvoreni dio u koji se obavezno uvrštava atribut (npr. *tjerati vodu na čiji mlin*, *preuzeti kormilo čega*), a on se tipično izražava posvojnomo zamjenicom, posvojnomo pridjevom na *-ov*, *-ev*, *-in* i(li) imenicom u genitivu.

Rezultati pokazuju da se uz imenice u sastavu glagolskih frazema kao predatributi najčešće uvrštavaju opisni pridjevi i odnosni pridjevi na *-ski* i *-ni*, na primjer *doći pod veliki upitnik*, *uzeti gospodarski danak*, *prijeći generacijski Rubikon*, *ući u nogometne anale*. Kad

je riječ o funkciji i upotrebi tih dvaju tipova pridjevnih atributa, dobili smo dvije skupine rezultata. Prvo, opisni i odnosni pridjevi imaju različite funkcije – opisni pridjevi određuju referent imenice po nekom svojstvu, a odnosni pridjevi služe za ograničenje referencije imeničke sastavnice. Drugo, odnosni pridjevi imaju širu upotrebu u frazemima nego opisni pridjevi. U nastavku ćemo opisati te dvije skupine rezultata.

4.1. Funkcije opisnih i odnosnih pridjeva

Kad uz imeničku sastavnicu dolazi opisni pridjev kao predatribut, on poblizje određuje neku značajku njezina referenta. Ovo su dva primjera:⁶

(5) U zadnje je vrijeme pak serija incidenata *bacila veliku sjenu* na rad IPCC-ja.
(*baciti sjenu* na što)

(6) *Stavljajući snažan naglasak* na vizualni aspekt filma, autorica stvara vrlo sugestivnu atmosferu.

(*staviti naglasak* na što)

U tim primjerima entitete na koje se odnose imenice pridjevi smještaju na ljestvici intenziteta određenog svojstva. Točnije, *velik* i *snažan* označavaju da su imenički referenti *sjena* odnosno *naglasak* prema svojoj veličini smješteni visoko na ljestvici danoga svojstva. Istovremeno, predatribucija pridjevom služi za intenziviranje frazeološkoga značenja. Oblici u primjerima (5) i (6) mogu se interpretirati kao ‘jako naškoditi čijem ugledu’ odnosno ‘osobito isticati što’.

Kad je riječ o odnosnim pridjevima na *-ski* i *-ni* koji se uvrstavaju kao predatributi, oni služe kao referentna točka (engl. *reference point*) za umni pristup ciljnom entitetu.⁷ Novonastala složena konstrukcija sastavljena od odnosnog pridjeva i imenice obuhvaća samo dio entiteta unutar kategorije na koju se odnosi imenička sastavnica. To ilustriraju sljedeći primjeri:

(7) Autorica je i sama *dodirnula financijsko dno* proglašivši osobni bankrot i krenula iz početka.

(*dotaknuti dno*)

(8) Svaki normalan građanin ne može ništa drugo nego se složiti, poučen vjerojatno i pokojim vlastitim iskustvom u *borbi s državnim vjetrenjačama*.

(*boriti se s vjetrenjačama*)

U tim primjerima pridjev ukazuje na domenu kojoj pripada apstraktni referent imenice. Oblik *dodirnuti financijsko dno* možemo interpretirati kao ‘financijski potpuno propasti’, a *borba s državnim vjetrenjačama* kao ‘uzaludna borba s državom’.

6 Ispod svakog primjera u zagradi se daje oblik u kojem se dani frazem najčešće pojavljuje u korpusu hrWaC-u.

7 Više o funkciji referencije v. Langacker (1991: 167 i dalje); Langacker (1993).

4.2. Upotreba opisnih i odnosnih pridjeva

Druga skupina rezultata pokazuje da odnosni pridjevi imaju širu upotrebu u frazemima nego opisni pridjevi. Odnosni pridjevi umeću se u frazeme u čijem se sastavu već nalazi drugi, opisni pridjev:

(9) Ako centar *dobije zeleno proračunsko svjetlo*, jedna će od njegovih najvažnijih zadaća biti sastaviti županijski registar nematerijalne baštine.

(*dobiti zeleno svjetlo*)

(10) Nakon vrlo slabog komercijalnog uspjeha albuma *Folklore* iz 2003. godine, nije ni čudo da je Nelly odlučila *okrenuti novu glazbenu stranicu*.

(*okrenuti novu stranicu*)

U tim primjerima odnosni pridjev ukazuje na ciljnu domenu. Tako se sintagma *zeleno svjetlo* (9) metaforički odnosi na dopuštenje, a uvrštavanjem pridjeva *proračunski* specificira se da je riječ o dopuštenju dobivenom za korištenje sredstava iz proračuna. Konstrukciju *okrenuti novu glazbenu stranicu* u primjeru (10) možemo interpretirati kao ‘započeti nešto novo u svojoj glazbenoj karijeri’.

Isključivo se odnosni pridjevi pojavljuju u otvorenom dijelu frazema u koji se obavezno uvrštava atribut izražen posvojnomo zamjenicom, posvojnomo pridjevom i(li) imenicom. Dat ćemo dva primjera. Prvi je primjer frazem *preuzeti kormilo* čega ‘započeti upravljati čime’.⁸ U tom izrazu u otvoreni dio tipično dolazi imenica u genitivu i ona ima funkciju referencije, npr. *preuzeti kormilo reprezentacije / države / stranke / tvrtke*. U sljedećim primjerima kao referentna točka služi odnosni pridjev:

(11) Konačno, i 2009. u Europskoj uniji pruža dovoljno tvoriva. Na njezinu je početku od Francuske *europsko kormilo preuzela* Češka.

(12) Uskoro će ponovno biti politička snaga koja će *preuzeti državno kormilo*.

U primjerima (11) i (12) odnosni pridjev označava sudionika događaja koji opisuje dani frazem. Značenja tih oblika mogu se interpretirati kao ‘od Francuske preuzeti upravljanje Europom’ odnosno ‘početi upravljati državom’.

Drugi je primjer frazem koji se u korpusu najčešće javlja u obliku *tjerati vodu na čiji mlin*, a njegovo je značenje ‘djelovati komu u korist’. U otvoreni dio frazema tipično dolazi posvojna zamjenica (*voda na njihov mlin*), posvojni pridjev (npr. *voda na suparnikov / Barcelonin mlin*) te imenica u genitivu ili dativu (npr. *voda na mlin protivnika / globalistima*). U sljedećim primjerima funkciju referencije ima odnosni pridjev:

(13) Možete li navesti nekoliko suvremenih autora/ica još neprevedenih na hrvatski, a koji zaslužuju pažnju? -Teško mi je nabrajati takve autore, jer bi to značilo *navođenje vode na vlastiti prevoditeljski mlin*.

(14) Tu smo došli do ključne točke pregovora koja potpuno *tjera vodu na hrvatski mlin*.

8 Više o hrvatskim frazemima sa sastavnicom *kormilo* v. Fink 2006.

Pridjevi u primjerima (13) i (14) označavaju osobu odnosno skupinu ljudi u čiju korist djeluje ona sama ili netko drugi.

Kod nekih se glagolskih frazema uz imeničku sastavnicu sustavno uvrštavaju odnosni pridjevi. To je, primjerice, slučaj kod frazema čiji su konvencionalni oblici *prodavati maglu* ‘obmanjivati, davati lažna obećanja’ i *preuzeti palicu* ‘preuzeti kontrolu’. Ovo su neki primjeri njihove upotrebe u korpusu hrWaC-u:

(15) *prodavati moralnu / informatičku / ideološku / domoljubnu / intelektualnu maglu*

(16) *preuzeti redateljsku / voditeljsku / premijersku / producersku / uredničku palicu*

U tim izrazima odnosni pridjev ograničava referenciju imeničke sastavnice. Na primjer, *prodavati ideološku maglu* može se interpretirati kao ‘govoriti izmišljotine povezane s ideologijom’, a *preuzeti redateljsku palicu* kao ‘preuzeti režiju (npr. filma)’.

Nadalje, korpusni podaci pokazuju da se uslijed čestog umetanja pridjeva u određeni glagolski frazem, predatributna konstrukcija može konvencionalizirati. Ovo su neki primjeri:

(17) *biti u gadnoj / totalnoj / debeloj / teškoj zabludi*

(18) *biti u totalnom / teškom bedu*

(19) *biti u gadnoj / financijskoj gabuli*

(20) *biti u financijskom / vremenskom škripcu*

Skice riječi⁹ imenica *zabluda*, *bed*, *gabula* i *škripac* pokazuju da su pridjevi u primjerima (17–20) njihovi karakteristični kolokati te se s njima uobičajeno pojavljuju u frazemima *biti u zabludi* ‘imati pogrešne pretpostavke’, *biti u bedu* ‘biti loše volje’, *biti u gabuli* ‘biti u teškoj situaciji’ i *biti u škripcu* ‘biti u teškom položaju’. Iz korpusnih je podataka također vidljivo da se u konvencionaliziranoj predatributnoj konstrukciji može pojaviti opisni pridjev (npr. *biti u teškom bedu*) i odnosni pridjev (*biti u financijskom škripcu*). Pritom opisni pridjev služi za intenziviranje frazeološkoga značenja (npr. *biti u gadnoj gabuli* ‘biti u vrlo teškoj situaciji’), a odnosni pridjev pobliže određuje vrstu događaja koji opisuje frazem (npr. *biti u vremenskom škripcu* ‘biti u stisci s vremenom’).

5. RASPRAVA

Rezultati istraživanja pridjevne atribucije u glagolskim frazemima u hrvatskome jeziku pokazuju da predatribut ima različitu funkciju s obzirom na to je li riječ o opisnom ili odnosnom pridjevu. Opisni pridjev određuje neko svojstvo konkretnog referenta imeničke sastavnice (npr. *staviti snažan naglasak* na što). To znači da se pomoću pridjeva opisuje izvorna domena – predodžba na temelju koje nastaje značenje danoga frazema – i on ujedno

9 Skica riječi (engl. *Word Sketch*) funkcija je u alatu Sketch Engine koja prikazuje tipične kolokate neke riječi i gramatičke konstrukcije u kojima se javlja. Za opis skice riječi v. <https://www.sketchengine.eu/guide/word-sketch-collocations-and-word-combinations/#toggle-id-4>.

služi za intenziviranje frazeološkog značenja. S druge strane, odnosni pridjev ograničava referenciju imeničke sastavnice i njegovim se uvrštavanjem ukazuje na ciljnu domenu, tj. specificira se situacija koju opisuje neki frazem (npr. *dodirnuti **financijsko dno***). To je ujedno i razlog zbog kojeg se odnosni pridjevi mogu umetati u frazeme koji već sadrže pridjev (npr. *dobiti zeleno **proračunsko svjetlo***).

Rezultati pokazuju i da se isključivo odnosni pridjevi pojavljuju u otvorenom dijelu frazema u koji se obavezno uvrštava atribut izražen posvojnomo zamjenicom, posvojnomo pridjevom i imenicom, na primjer *preuzeti kormilo **države** / preuzeti **državno** kormilo, voda na mlin **Hrvatske** / voda na **hrvatski** mlin*. Kako u tim slučajevima otvoreni dio frazema označava sudionika, odnosni se pridjev onamo može uvrstiti jer ima funkciju referencije. Na taj način razmjerno shematični sudionik kojeg imenica profilira postaje specifičan. Budući da se odnosni pridjevi tvore od imenica (koje profiliraju stvari), oni su konceptualno bliski stvarima i stoga služe kao referentna točka. Iz korpusnih podataka o predatribuciji odnosnim pridjevima ujedno je vidljivo da oni imaju širu upotrebu u frazemima nego opisni pridjevi, a to možemo objasniti činjenicom da je temeljna funkcija odnosnih pridjeva kategorizacija.

Naše je istraživanje također pokazalo da se u nekim frazemima koji nemaju pridjevsku sastavnicu predatributna konstrukcija može konvencionalizirati uslijed česte upotrebe. To je moguće jer je, općenito govoreći, veza između predatributa i imenice razmjerno stabilna. Točnije, predatribut određuje neku razmjerno stalnu značajku imeničkog referenta i to se odražava u njegovu položaju ispred imenice (Radden, Dirven 2007: 154–156). Rezultati ove studije pokazuju da se u nekim glagolskim frazemima uz imeničku sastavnicu često uvrštavaju opisni pridjevi (npr. *biti u **teškoj** zabludi* ‘imati potpuno pogrešne pretpostavke’), a u nekima odnosni pridjevi (npr. *biti u **financijskom** škripcu* ‘imati novčanih problema’). U nekim frazemima uvrštavaju se predatributi iz izvorne i ciljne domene, na primjer *biti u **gadnoj** gabuli / biti u **financijskoj** gabuli*. Sve to pokazuje da predatribucija imeničkih sastavnica pojednostavljuje umni pristup frazemu jer intenzivira frazeološko značenje (u slučaju opisnih pridjeva) ili pokazuje o kojoj je ciljnoj domeni riječ (u slučaju odnosnih pridjeva).

S obzirom na rezultate ove studije, daljnja istraživanja pridjevne atribucije mogla bi se usmjeriti na upotrebu odnosnih pridjeva u otvorenom dijelu frazema u koji obično dolazi posvojni element ili genitiv, poput *voda na **hrvatski** / **koprivnički** / **turistički** mlin*. Naime, korpusni podaci pokazuju da je ta pojavnost česta i u drugim slavenskim jezicima, primjerice u ruskome i poljskome. Iz korpusa ruskoga jezika ruTenTen17 neki su primjeri *вода на **коммунистическую** / **предвыборную** / **московскую** / **женскую** / **рекламную** мельницу* (dosl. voda na komunistički / predizborni / moskovski / ženski / reklamni mlin), a u korpusu poljskoga jezika plTenTen12 pojavljuju se primjeri *voda na **liberalny** / **polityczny** / **propagandowy** / **niemiecki** młyn* (dosl. voda na liberalni / politički / propagandni / njemački mlin). Mogući razlog takve upotrebe odnosnoga pridjeva u slavenskim jezicima jest da on ima sličnu funkciju kao genitiv, a to je referencija (Stanojević i Peti-Stantić 2017).

6. ZAKLJUČAK

Cilj je ovoga rada bio utvrditi suodnos vrste pridjevnog atributa koji se uvrštava uz imeničku sastavnicu i njegove funkcije u frazemu. Rezultati istraživanja predatribucije u glagolskim frazemima u hrvatskome jeziku pomoću računalnog korpusa hrWaC-a pokazuju

da se uz imenice najčešće uvrštavaju opisni pridjevi i odnosni pridjevi na *-ski* i *-ni*, a oni imaju različite funkcije. Opisni pridjevi služe za intenziviranje frazeološkog značenja, a odnosni pridjevi za ograničenje referencije imeničke sastavnice. Također, odnosni pridjevi imaju širu upotrebu u frazemima nego opisni pridjevi. Uvrštavanjem odnosnih pridjeva u frazem kad to nije gramatički obavezno ukazuje se na ciljnu domenu. Stoga se ti pridjevi mogu pojaviti u frazemima koji već imaju pridjevsku sastavnicu te u otvorenim dijelovima frazema koji označavaju sudionike događaja. Na općenitoj razini, funkcija predatributa po svojoj je naravi bliska stvarima jer ga umnogome određuje imenica uz koju dolazi. Odnosni pridjevi mogu se lako uvrstiti u frazeme kao predatributi jer imaju istu shematičnu strukturu kao imenice.

LITERATURA

- Athanasiadou, Angeliki, „Adjectives and subjectivity“, u: *Subjectification: Various Paths to Subjectivity*, Athanasiadou, Angeliki, Canakis, Costas, Cornillie, Bert (ur.), Mouton de Gruyter, Berlin, New York, 2006., str. 209–239.
- Belaj, Branimir; Tanacković Faletar, Goran, *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika. Knjiga prva: Imenska sintagma i sintaksa padeža*, Disput, Zagreb, 2014.
- Biber, Douglas; Johansson, Stig; Leech, Geoffrey; Conrad, Susan; Finegan, Edward, *Longman Grammar of Spoken and Written English*, Pearson Education Limited, Harlow, 1999.
- Dobrovol'skij 2007 = Добровольский, Дмитрий Олегович, „Лексико-синтаксическое варьирование во фразеологии: ввод определения в структуру идиомы“, *Русский язык в научном освещении*, 2 (14), 2007., str. 18–47.
- Fink-Arsovski, Željka, *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*, FF press, Zagreb, 2002.
- Fink, Željka, „Хорватские фразеологизмы с компонентом *kormilo* (в сопоставлении с русскими с компонентом *кормило*)“, u: *Проблемы семантики языковых единиц в контексте культуры (лингвистический и лингвометодический аспекты)*, Мокиенко, В. М., Мелерович, А. М., Третьякова, И. Ю., Фокина, М. А. (ur.), Elpis, Moskva, 2006., str. 502–506.
- Fink, Željka, „Об одном типе хорватских адъективных фразеологизмов в сопоставлении с русскими“, *Przegląd Rusycystyczny*, 4 (124), 2008., str. 80–89.
- Langacker, Ronald W., *Foundations of Cognitive Grammar. Vol. 1: Theoretical Prerequisites*, Stanford University Press, Stanford, 1987.
- Langacker, Ronald W., *Foundations of Cognitive Grammar. Vol. 2: Practical Applications*. Stanford University Press, Stanford, 1991.
- Langacker, Ronald W., „Reference-point constructions“, *Cognitive Linguistics*, 4, 1, 1993., str. 1–38.
- Langacker, Ronald W., *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*, Oxford University Press, Oxford, New York, 2008.
- Langlotz, Andreas, *Idiomatic Creativity*, John Benjamins, Amsterdam, Philadelphia, 2006.
- Marković, Ivan, *Uvod u pridjev*, Disput, Zagreb, 2010.
- Menac, Antica; Fink Arsovski, Željka; Venturin, Radomir, *Hrvatski frazeološki rječnik*, Ljevak, Zagreb, 2014.
- Moon, Rosamund, *Fixed Expressions and Idioms in English: A Corpus-Based Approach*. Clarendon Press, Oxford, 1998.

- Omazić, Marija, *Phraseology through the looking glass*, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences, Osijek, 2015.
- Radden, Günter; Dirven, René, *Cognitive English Grammar*, John Benjamins, Amsterdam, Philadelphia, 2007.
- Silić, Josip; Pranjković, Ivo, *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Školska knjiga, Zagreb, 2005.
- Stanojević, Mateusz-Milan; Peti-Stantić, Anita, „Variation between Prepositions Taking the Dative and the Genitive in Croatian“, u: *Each Venture a New Beginning. Studies in Honor of Laura A. Janda*, Makarova, Anastasia; Dickey, Stephen M.; Divjak, Dagmar (ur.), Slavica, Bloomington, Indiana, 2017., str. 211–225.
- Stanojević, Mateusz-Milan; Kryžan-Stanojević, Barbara; Parizoska, Jelena, „A contrastive view of adjectives in Croatian, Polish and English: subjectification as a local phenomenon“, *Cognitive Studies*, 11, 2011., str. 31–52.

IZVORI

Croatian Web (hrWaC 2.2, ReLDI), <https://www.sketchengine.eu/>.

PREMODIFICATION BY ADJECTIVES IN CROATIAN VERBAL IDIOMS

This paper deals with premodifier adjectives inserted into verbal idioms where there is no such requirement, e.g. *doći pod veliki upitnik* (‘be called into serious question’), *prijeći politički Rubikon* (‘cross the political Rubicon’). The aim is to show that the function of premodifiers inserted into idioms depends on their type: descriptors or classifiers. We performed a study of 100 verbal idioms in the Croatian web corpus hrWaC. The results show that descriptors function as intensifiers of the idiomatic meaning, while classifiers limit the reference of the nominal constituent. In addition, classifying adjectives have a wider range of use than descriptors. Classifiers may be attached to idioms which already contain adjectives (*iznositi stranačko prljavo rublje* ‘air the party’s dirty laundry’) and they occur in open slots which specify participants and are most commonly filled with a possessive pronoun, a possessive adjective and/or a noun (*tjerati vodu na hrvatski mlin* ‘provide grist for the Croatian mill’). Classifiers are more commonly inserted into idioms than descriptors because they specify the target domain and this is due to their categorizing function.

Keywords: premodifiers; adjectives; verbal idioms; corpus; Croatian